

INVESTIGAREA CARACTERISTICILOR TEMATICE ȘI MORFOLOGICE ALE FOLCLORULUI COPIILOR ÎN STUDIILE ETNOLOGULUI NICOLAE BĂIEȘU

Mariana COCIERU

Doctor în filologie

E-mail: mariana.cocieru@sti.usm.md, mcocieru@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7707-525X>

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM

INVESTIGATING THE THEMATIC AND MORPHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF CHILDREN’S FOLKLORE IN THE STUDIES OF THE ETHNOLOGIST NICOLAE BĂIEȘU

Abstract. The folklore of children represents a fascinating and complex domain of popular culture, reflecting the playful, imaginative, and educational world of the young. Folklorist Nicolae Băieșu, known within the academic community of the Republic of Moldova for his significant contributions to the study and documentation of Romanian folk traditions, paid special attention to this subject. This article, written on the occasion of a scientific conference commemorating the scholar’s 90th birth anniversary, aims to explore Nicolae Băieșu’s approaches and findings regarding children’s folklore, highlighting its importance within the context of popular culture and traditional education. Examining the distinguished folklorist’s studies reveals the depth and rigor of his research activities, which he undertook to identify, document, and enhance elements of intangible cultural heritage, particularly those related to calendar customs poetry and children’s folklore.

Keywords: folklore research, traditional culture, children’s folklore, taxonomy, traditional pedagogy

Rezumat. Folclorul copiilor reprezintă un domeniu fascinant și complex al culturii populare, reflectând universul ludic, imaginar și educativ al celor mici. Folcloristul Nicolae Băieșu, cunoscut în mediul academic al Republicii Moldova pentru contribuțiile sale semnificative la studierea și documentarea tradițiilor populare românești, a acordat o atenție deosebită acestui subiect. Articolul de față, prilejuit de organizarea conferinței științifice consacrate comemorării savantului la 90 de ani de la naștere, își propune să exploreze abordările și descoperirile lui Nicolae Băieșu, privind folclorul copiilor, evidențiind importanța acestuia în contextul culturii populare și al educației tradiționale. Examinarea studiilor ilustrului folclorist, ne convinge de profunzimea și laboriozitatea activității de

cercetare pe care a desfășurat-o omul de știință în vederea identificării, documentării și valorificării elementelor de patrimoniu cultural imaterial, în special ale celor care se referă la poezia obiceiurilor calendaristice și la folclorul infantil.

Cuvinte-cheie: cercetare folcloristică, cultură tradițională, folclor al copiilor, taxonomie, pedagogie tradițională

Studiile științifice și antologiile dedicate folclorului copiilor sunt foarte puține. O atare situație nu este generată de dificultățile materiale sau științifice pe care le implică editarea, ci, mai degrabă, de lipsa specialiștilor interesați de acest domeniu. Preocuparea pentru explorarea lumii copilăriei a scăzut, probabil și din cauza timpului limitat pe care adulții îl alocă, în prezent, copiilor sau a faptului că, în contextul progresului tehnologic, copiii au alte interese, fiind tot mai mult atrași de instrumentele digitale și de posibilitățile vaste de cunoaștere pe care acestea le oferă. Totuși, etnologii și etnomuzicologii predecesori, care au studiat speciile folclorului copiilor, ne-au lăsat o moștenire documentară prețioasă, ce trebuie valorificată și promovată în contemporaneitate, pentru a preveni pierderea sa irecuperabilă. Unul dintre oamenii de știință fascinați de farmecul creațiilor folclorice ale copiilor a fost Nicolae Băieșu, doctor habilitat în filologie, profesor universitar și o personalitate marcantă a folcloristicii și etnologiei din Republica Moldova.

Savantul Nicolae Băieșu, s-a remarcat în diverse domenii ale cercetării culturii tradiționale, redactând și publicând studii despre istoria folcloristicii, metodologia investigației folclorice, documentarea și conservarea materialelor de teren, etimologia termenilor folclorici, poezia obiceiurilor calendaristice și folclorul copiilor. De asemenea, el a analizat contribuțiile a peste 50 de folcloriști, interpreți de folclor, scriitori și oameni de cultură, evidențiind momentele esențiale din activitatea fiecărei personalități implicate în dezvoltarea științei despre folclor și a etnografiei. În plus, unele dintre studiile sale explorează etapele de evoluție ale folcloristicii de-a lungul istoriei.

Pentru a înțelege viziunea lui Nicolae Băieșu, asupra folclorului copiilor, vom analiza principalele sale lucrări și articole de specialitate. De asemenea, vom examina colecțiile de folclor înregistrate și publicate de acesta, concentrându-ne pe materialele specifice folclorului copiilor: jocuri, cântece, poezii, ghicitori, numărători, frământări de limbă, povești ș.a.

În România, deschizător de orizonturi în cercetarea folclorului copiilor din perspectivă etnomuzicologică este considerat **Constantin Brăiloiu**. El a analizat în profunzime ritmul autonom, caracteristic acestei categorii folclorice, stabilind principiile structurale care îl reglementează. În lucrările sale, Brăiloiu a prezentat, sub formă de tabele, o sinteză a formulelor (construcțiilor) ritmice preferate în jocurile copiilor, împreună cu toate posibilitățile lor combinatorii (Brăiloiu, 1967,

pp. 119-172), concluzionând că ritmul copiilor este „un sistem deosebit, definit prin proprietăți precise și inteligibile”, avându-și originea „dacă nu în dans, cel puțin într-o mișcare regulată, cu care se înrudește” (*Ibidem*, p. 171).

Ulterior, și-au adus contribuția în acest domeniu și alți specialiști notorii, dedicându-se colectării, cercetării și publicării repertoriului de folclor al copiilor, material adunat fie în campaniile de teren efectuate de ei înșiși, fie de alți cercetători ai fenomenelor de cultură tradițională. Printre numele de referință se numără **Virgil Medan**, autorul volumului *Folclorul copiilor* (Medan, 1980); **Gheorghe I. Neagu**, cu lucrarea *Cântece și jocuri de copii* (Neagu, 1982); **Emilia Comișel**, autoarea cărții *Folclorul copiilor* (Comișel, 1982); **Nelu Ionescu**, autor al volumului *Luci, soare, luci. Din folclorul copiilor* (Ionescu, 1981); **Ivan Evseev**, cu volumul *Jocurile tradiționale de copii. Rădăcini mitico-ritualice* (Evseev, 1994); **Delia-Anamaria Răchișan**, autoarea cărții *Formulele magice și antropologia vârstelor. Magia cuvântului în Maramureș* (Răchișan, 2013); **Kristina Planjanin-Simić**, cu studiul monografic *Tipologia folclorului românesc al copiilor din Banatul Sârbesc. Numărătorile* (Planjanin-Simić, 2016) ș.a.

În stânga Prutului, această categorie folclorică a fost cercetată în mod deosebit de etnologul **Nicolae Băieșu**, (Băieșu, Vangheli, 1969; Băieșu, 1978; Бэешу, 1980; Băieșu, Hropotinschi, 1980; Băieșu, 1982; Băieșu, 1985; Băieșu, 1990; Băieșu, 1991(a); Băieșu, 1991(b); Băieșu, 1991(c); Băieșu, 2015 etc.), de etnomuzicologul **Andrei Tamazlăcaru** (Tamazlăcaru, 1986), de scriitorul și cercetătorul **Spiridon Vangheli** (Vangheli, 1964; Vangheli, 1968; Băieșu, Vangheli, 1969 etc.), de folcloristul **Efim Junghietu** (Junghietu, 1972) și de cercetătorul **Vasile Mihalache** (Mihalache, 1966).

De asemenea, câteva studii relevante în acest domeniu au fost semnate de etnomuzicologii **Victor Ghilaș** (Ghilaș, 2009, pp. 99-120; Ghilaș, 2006, pp. 43-53) și **Constanța Cristescu** (Cristescu, 2014, pp. 5-9; Cristescu, 2017, pp. 14-27) ș.a.

Pentru demersul de față, deosebit de relevantă este lucrarea semnată de Nicolae Băieșu, *Folclorul copiilor*, apărută în anul 1978, în cadrul colecției „Creația populară moldovenească”. Această colecție, alcătuită din 16 volume, a fost realizată cu aportul cercetătorilor Secției de Etnografie și Studiere a Artelor a Academiei de Științe a Moldovei. Volumul folcloristului include un studiu introductiv, texte, comentarii, un glosar și un rezumat, fiind structurat în două compartimente distincte: **1. Folclor compus și interpretat de către adulți pentru copii**; și **2. Folclor interpretat de copii**.

În capitolul introductiv al acestui volum este evidențiat parcursul complex de documentare al cercetătorului, ghidat de câteva obiective esențiale: inventarierea bibliografică a literaturii de specialitate, clasificarea și sistematizarea genurilor și

speciilor, analiza evoluției fenomenelor folclorice, examinarea particularităților tematice și morfologice ale anumitor creații specifice folclorului copiilor, care pot fi documentate în prezent. De asemenea, se remarcă o abordare comparativă a acestei problematici, identificarea elementelor poetico-melodice distincte ale folclorului românesc din Republica Moldova, Ucraina și Federația Rusă, precum și examinarea transformărilor suferite de creațiile folclorice românești în contextul diversității multiculturale.

În paragraful intitulat *Caracterizare scurtă a genurilor și speciilor*, Nicolae Băieșu, definește conceptul de „folclor al copiilor”, evidențiind, din punct de vedere teoretic, principalele sale aspecte. Acest termen desemnează „toate genurile și speciile poeziei populare cu circulație în mediul copiilor și care corespund mentalității și cercului lor de interese. Creațiile date sunt compuse atât de către adulți, cât și de cei mici înșiși. De folclorul copiilor țin și unele creații poetice plăsmuite inițial pentru maturi, dar care cu timpul au trecut în repertoriul copiilor (anumite texte despre fenomene ale naturii, având la început caracter de folclor ritualic de calendar; cântece, balade, poezii despre animale, păsări, insecte, plante; creații umoristice și satirice ș.a.)” (Băieșu, 1978, p. 5).

Studiul reflectă, în egală măsură, atât atenția specială acordată conceptelor teoretice, cât și principiilor care au ghidat activitatea autorului. Taxonomia speciilor din categoria folclorului copiilor, subliniază etnologul, poate fi realizată analizând conținutul, funcția și specificul artistic: „Unele creații sunt folosite cu scopul de a-l adormi pe copil, altele – dimpotrivă: de a-l amuza, a-l distra; anumite creații ale copiilor mai mari au funcție umoristico-satirică; o mare categorie de cântece și poezii însoțește jocurile și dansurile copiilor. De funcția piesei depinde tema, vocabularul, ritmica, intonația textului respectiv” (*ibidem*). Rolul și valoarea creațiilor din folclorul copiilor sunt concentrate în caracterul informativ, cognitiv și educativ al acestora.

Nicolae Băieșu, consideră că aportul respectivelor creații în formarea și dezvoltarea copiilor este substanțial, acestea reproducând în mod artistic „momente din istoria poporului” și furnizând, totodată, „primele noțiuni despre cultura poporului lor” (*Ibidem*, p. 6).

Analizând și alte câteva studii de specialitate, am constatat că în aceeași ordine de idei se înscriu și afirmațiile etnomuzicologului Constanța Cristescu privind valoarea educativă/pedagogică a folclorului: „Folclorul copiilor ne oferă posibilitatea să privim în trecutul îndepărtat al omenirii, să surprindem un moment din geneza artei, a poeziei cântate, incantate, desprinsă treptat de contextul funcțional în care era integrată inițial. Constituind punctul central al activității lor, felul specific de manifestare – provenit din surplusul de energie psihică și fizică pe care îl consumă intelectual și afectiv – producțiile lor artistice trebuie considerate ca având nu numai o utilitate distractivă ci, în același timp, educativă, didactică – dezvoltă spiritul de cooperare, de acțiune, de formare a limbajului, a sensibilității, a percepției verbale

și muzicale, punându-i în mișcare forțele spirituale și corporale – pedagogică și socială: învață să numere, să-și cunoască părțile corpului, zilele săptămânii etc., înainte de faza școlarității” (Cristescu, 2014, pp. 7-8). Conștienți de importanța artistică și socială a acestor producții, pedagogii, folcloriștii și psihologii au pus bazele învățământului muzical național, integrând și valorificând patrimoniul cultural tradițional, cu un accent deosebit pe folclorul copiilor.

Într-un interviu acordat portalului Agonia.net, și etnomuzicologul Emilia Comișel subliniază, la rândul său, importanța folclorului pentru tânăra generație, afirmând că „folclorul constituie o școală de patriotism, din care se poate învăța dragostea de țară, atitudinea morală demnă, pe care a avut-o poporul nostru în clipele cele mai grele din viață” (Argeșeanu, 2010). În viziunea Emiliei Comișel, creațiile artistice ale copiilor reprezintă producții complexe și multifuncționale, având „un puternic accent afectiv” și fiind „modalități specifice de adaptare a celor mici la mediu” (Comișel, 1982, p. 10). Aceste creații reflectă „viața lor intimă, comportamentul față de lumea înconjurătoare (natură, familie, membrii societății de diferite vârste)” (*ibidem*). Etnomuzicologul evidențiază faptul că producțiile folclorice ale copiilor se organizează în diverse categorii, toate caracterizate de câteva trăsături esențiale comune: tipurile de versificație, imaginile poetice, structura sistemului ritmic și sonor, precum și adaptarea constantă la nevoile spirituale ale copiilor dintr-o anumită perioadă. Comișel observă că acest tip de folclor este creat și practicat exclusiv în mediul copiilor, fie în sate, fie în orașe, fără a avea relevanță sau influență asupra adulților și a vieții lor artistice. Prin conținutul și funcția sa, folclorul copiilor joacă un rol extrem de important în educație (*Ibidem*, p. 11).

În următorul paragraf, *Din istoria culegerii, publicării și cercetării* (aprofundat și actualizat în cursul universitar *Creația populară*), Nicolae Băieșu, realizează un excurs bibliografic al literaturii de specialitate, enunțând conținutul studiilor și contribuția fiecărui cercetător în documentarea folclorului copiilor. Lista bibliografică se constituie din scriitori culegători și cercetători cu experiență, care au activat din a doua jumătate a secolului al XIX-lea până la ora apariției volumului semnat de etnolog. Printre cei preocupați de categoria folclorului copiilor sunt menționați: **Teodor Stamati** (a documentat jocuri populare copilărești, numărători și frământări de limbă) (Stamati, 1851); **Vasile Alecsandri** (a publicat câteva cântece de leagăn și frământări de limbă) (Alecsandri, 1959), **Alexandru Lambrior** (a descris regulile de executare a jocurilor populare pentru copii: „de-a ineluș-inverticuș”, „de-a baba oarba”, „în dupi”, „de-a mija”, „de-a puia-gaia”, „de-a mingea”, „de-a halea malea”, „de-a boul”, „de-a brăzdița”) (Lambrior, 1875, pp. 5-9 [Nicolae Băieșu, îl consideră ca fiind „inițiator al cercetării folclorului copiilor” (Băieșu, 1978, p. 8)]); **Ion Creangă** (a prelucrat și publicat povești moralizatoare pentru copii) (Creangă, 1970); **Mihai Eminescu** (i-a fost publicată postum colecția de folclor, care cuprinde un compartiment consacrat repertoriului copiilor: poezii ale celor mici despre animale, păsări, ghicitori) (Eminescu, 1989. *A se vedea*: Eminescu, 1930;

Eminescu, 1977; Eminescu, 1985); **G. Dem. Teodorescu** (Teodorescu, 1885); **Bogdan Petriceicu-Hasdeu** (a cules și publicat incantații, parodii, dialoguri, jocuri de copii, numărători, folclor absurd, cântece de copii, cântece de leagăn; a analizat terminologia speciilor folclorului copiilor) (Hasdeu, 2020, pp. 317-340; Petriceicu-Hasdeu, I, 1972; II, 1974; III, 1977; Mușlea, Bîrlea, 2010, pp. 571-588); **Gheorghe Tocilescu** (a cules și a publicat cântece de leagăn, frământări de limbă, formule cumulative, jurăminte copilărești, poezii umoristice, versuri glumețe, păcăleli copilărești, întrebări și răspunsuri, pedagogie populară, jocuri de copii, ghicitori, cântece, rugăciuni și poezii ale copiilor, frământări de limbă etc.) (Tocilescu, I, I-II 1900, pp. 507-520, 533-540, 1132-1134, 1199-1208, 1211-1219; Tocilescu, II, 1900, pp. 1-209. *A se vedea*: Tocilescu, Țapu, III, 1981, pp. 361-418); **Simion Florea Marian** (a cules și a publicat cântece de leagăn, cântece și formule de dezmiertat copiii, jocuri de copii, poezii, cimilituri și formule adresate insectelor etc.) (Marian, 1892; Marian, 1903); **Alexandru Bogdan** (considerat „primul cercetător savant al jocurilor de copii în istoria folcloristicii românești” [Datcu, I, 1998, p. 87], care a publicat două lucrări importante în acest domeniu (Bogdan-Hoya, 1905; Bogdan-Hoya, 1905-1906); **Tudor Pamfile** (a editat trei volume cu jocuri de copii) (Pamfile, I, 1906; II, 1907; III, 1909) etc.

Materiale prețioase, ce țin de folclorul copiilor, pot fi identificate în periodicele: *Șezătoarea*, *Tudor Pamfile*, *Făt-Frumos* etc.

În Basarabia interbelică, texte de folclor pentru copii au fost publicate în volumele: **Olimpiu Constantinescu și Ion Stoian** – *Din datina Basarabiei* (Constantinescu, Stoian, 1936); **Petre V. Ștefănuță** – *Cercetări folclorice pe Valea Nistrului de Jos* (Ștefănuță, 1937); **Boris Malski** – *Olăneștii: Monografia sociologică a unui sat de pe Nistru* (Malski, 1939) etc. Asemenea texte au apărut și în presa periodică.

În continuare, Nicolae Băieșu, ne atrage atenția asupra primei culegeri dedicate folclorului copiilor în spațiul basarabean-transnistrean, publicată de Nichita Smochină, *Jocuri de copii la românii de peste Nistru* (Smochină 1939, pp. 42-97): „Toate cele 45 de jocuri descrise de N. Smochină au fost înregistrate în satul natal Mahala, Dubăsari. Autorul sublinia lipsa, în jocurile de copii, a influenței slave [„Despre o influență rusească sau ucraineană nu se poate vorbi” (Smochină 1939, p. 42)] și, totodată, unitatea acestora cu folclorul infantil al tuturor românilor” (Băieșu, 2008, pp. 51-52).

În perioada postbelică, odată cu înființarea primelor institute de cercetare, folclorul copiilor a devenit obiect de investigare și pentru cercetătorii de la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Moldovei. Este important de menționat contribuția etnologului Nicolae Băieșu, la studierea trăsăturilor caracteristice ale principalelor creații populare orale din sfera folclorului copiilor, care au fost incluse într-un capitol separat al lucrării colective *Schițe de folclor moldovenesc* (Băieșu, 1965, pp. 398-403).

Totodată, cele trei mari serii de folclor, inițiate de folcloriști, conțin volume și capitole dedicate textelor și comentariilor despre folclorul copiilor elaborate de Nicolae Băieșu. Ne referim la capitolele publicate în volumele de creație populară elaborate pe zone etno-folclorice: *Folclor din părțile codrilor* (Băieșu, 1973, pp. 350-359); *Folclor din Bugeac* (Băieșu, 1982, pp. 411-428); *Folclor din nordul Moldovei* (Băieșu, 1983, pp. 266-274); *Folclor din stepa Bălților* (Băieșu, 1986, pp. 242-265); *Folclor din câmpia Sorociei* (Băieșu, 1989, pp. 276-289); *Folclor din Maramureș* (Băieșu, 1991, pp. 132-138); *Folclor din Țara fagilor* (Băieșu, 1993, pp. 489-510); *Cât îi Maramureșul* (Băieșu, 1993, pp. 455-464); *Folclor românesc de la est de Nistru, de Bug, din nordul Caucazului* (Băieșu, 2009, pp. 331-355).

În seria „Creația populară moldovenească”, a fost realizat și publicat un volum dedicat în întregime creațiilor artistice destinate tinerei generații – *Folclorul copiilor* –, despre care am menționat mai sus. În acest volum au fost incluse, în premieră, un număr considerabil de texte (unele cu variante), înregistrate de la românii din Basarabia, Transnistria, precum și din localități românești aflate în Ucraina și Federația Rusă (Băieșu, 1978).

O altă culegere de creații din repertoriul copiilor a fost alcătuită de Nicolae Băieșu, în cadrul colecției „Mărgăritare” (1981-1985), intitulată *De-a mijatca: din folclorul copiilor* (Băieșu, 1982). Această lucrare include diverse forme de folclor infantil: *cântece de leagăn, poezii pentru cei mai mici, invocații către fenomenele naturii, poezii către animale, păsări, insecte, plante, brașoave cu conținut „pe dos”, frământări de limbă, dialoguri umoristice, glume, jocuri despre oameni, diferite obiecte, îndeletniciri, distracții, jocuri despre animale, păsări, insecte, plante și numărători*.

În anii '80 ai secolului trecut, au fost publicate câteva lucrări semnificative despre rolul educativ al folclorului copiilor; în acest context, trebuie menționate două volume: *Воспитательное значение детского фольклора* [*Semnificația educativă a folclorului pentru copii*], de Nicolae Băieșu (Băieșu, 1980) și *Influența operelor folclorice asupra dezvoltării intelectuale a copiilor de șase ani*, de Feodosia Armașu (Armașu, 1989).

Nicolae Băieșu, a contribuit, de asemenea, cu un capitol amplu despre folclorul copiilor în cadrul cursului teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria și Bucovina – *Creația populară* (Creația, 1991, pp. 738-758).

Creații reprezentative pentru acest „fenomen accentuat sincretic” (Comișel, 1982, p. 10) au fost publicate și în presa periodică pentru copii, cum ar fi revistele *Noi*, *Alunelul*, ziarul *Florile dalbe* ș.a.

Promotoare și valorificatoare ale repertoriului copiilor au fost ansamblurile etnofolclorice *Tălăncuța*, *Opincuța* din Chișinău ș.a.

O altă preocupare importantă a savantului Nicolae Băieșu, a fost examinarea principiilor de clasificare și sistematizare a folclorului copiilor. Un interes deosebit în acest sens i-au suscitât contribuțiile științifice pe care le-au avut

Alexandru Lambrior (care distingea jocurile populare pentru copii în funcție de timpul și locul executării: „în casă, la vreme de eamnă” [ex.: „de-a ineluș învêrticuș, de-a baba oarba și in dupi”] (Lambrior, 1875, p. 5) și afară – „de vară” [„de-a mija, de-a puia-gaia, de-a mingea și de-a halea mea”] (*Ibidem*, p. 6), „de-a bouł și de-a brăzdița” (*Ibidem*, p. 8)), **Gheorghe Dem. Teodorescu** (a propus trei categorii: A. *Rugăciuni de copii*; B. *Cântece pentru animale, insecte, plante* și C. *Jocuri de copii* (Teodorescu, 1885, p. 218-232), cu toate acestea, el distingea și „strigăte, recitări, cântece, datine executate de copii”, cum ar fi „umblarea copiilor cu Moș-Ajunul” (*Ibidem*, p. 15), umblarea cu „plugușorul” sau „plugulețul” (*Ibidem*, 1885, p. 151), umblarea cu „sorcova” (*Ibidem*, Teodorescu, 1885, p. 181); precum și „ghicitori, întrebări” (*Ibidem*, 1885, pp. 254-295), „glume și exerciții de pronunțare” [frământări de limbă], unele culese chiar de la copii (*Ibidem*, 1885, pp. 303-312)), **Bogdan Petriceicu-Hasdeu** (a folosit ca principiu de clasificare criteriul vârstei, împărțind folclorul infantil în patru specii: 1) cântece de leagăn; 2) versuri întrebuințate la jocuri; 3) frământări de limbă; 4) basme (Hasdeu, 1979, p. 145)) și **Tudor Pamfile** (apreciat de Băieșu, pentru efortul său de a realiza o clasificare a folclorului copiilor mai detaliată și mai „aproape de realitate”, în două mari secțiuni: I. *Jocuri de copii*: 1. Jocuri propriu-zise; 2. Sorți [numărători]; 3. Jocuri cu păcăleli; 4. Joace [zăboveli, distracții]; II. *Creații literare cu conținut comic*: 1. Către oameni; 2. Către variate vietăți; 3. Formule de păcăleli; 4. Întrebări [variate]; 5. Frământări de limbă).

Examinând aportul tuturor cercetătorilor în domeniul folclorului copiilor, Nicolae Băieșu, a sintetizat informațiile adunate și a ajuns la concluzia că o clasificare bazată pe un singur criteriu (tematic) nu poate surprinde întreaga complexitate a repertoriului folcloric celor mici. Savantul a propus o abordare mai cuprinzătoare, luând în considerare atât caracteristicile tematice, cât și cele morfologice ale creațiilor folclorice. În urma cercetărilor sale directe, efectuate în cadrul numeroaselor expediții etnologice, Băieșu, a realizat o clasificare proprie a folclorului copiilor, care a contribuit semnificativ la înțelegerea mai profundă a acestuia, atât din punct de vedere structural, cât și funcțional:

I. *Folclor compus și interpretat de adulți pentru copiii mici:*

1. Cântece de leagăn:
  - ❖ Pentru băieței;
  - ❖ Pentru fetițe;
  - ❖ Mixte (pentru băieței și fetițe).
2. Variate cântece, poezii, jocuri, formule.
3. Povești scurte:
  - ❖ Povești cumulative;
  - ❖ Povești glume.
4. Ghicitori.

II. *Folclor interpretat de copii:*

1. Folclor calendaristic;
2. Texte invocative, umoristice, satirice:
  - ❖ Poezii și formule adresate unor fenomene ale naturii;
  - ❖ Poezii și formule adresate animalelor, păsărilor, insectelor, plantelor;
  - ❖ Creații poetice referitoare la oameni (adulți, copii);
  - ❖ Folclor al medicinei populare vechi;
  - ❖ Poezii comice;
  - ❖ Jocuri de cuvinte:
  - ❖ Texte cu conținut „pe dos”;
  - ❖ Frământări de limbă;
  - ❖ Dialoguri amuzante;
  - ❖ Păcăleli, glume.
  - ❖ Poezii zeflemitoare și satirice.
3. Folclor al jocurilor și dansurilor.

Studiind geneza și evoluția speciilor folclorului copiilor, Nicolae Băieșu, a observat că cele mai vechi creații sunt „cântecele, poeziile și formulele-invocații”, inițial cu caracter magic, adresate fenomenelor naturii (soare, lună, ploaie, curcubeu etc.), animalelor, păsărilor și insectelor. La început, aceste creații au fost interpretate de adulți și erau legate de anumite momente ale calendarului popular, în special de primăvară. Cu timpul, pierzându-și sensul magic, au trecut în repertoriul copiilor, unde au suferit modificări naturale de conținut și formă (prescurtări, adaptări etc.). Argumente în acest sens ne aduce etnograful George I. Pitiș (Pitiș 1888, pp. 231-236. *A se vedea:* Comișel, 1982, pp. 15-19; Știucă, 1993, pp. 61-85; Răchișan, 2013), care subliniază că multe din jocurile copiilor, la începutul secolului al XIX-lea, erau practicate de adulți, tineri, de sărbători sau duminica (de ex.: „de-a porțita”, „de-a burcănelu”, „de-a lupu și mielu”, „de-a cloșca cu puii”, „de-a fețele” ș.a.), iar spre sfârșitul secolului al XIX-lea, acestea au rămas mijloace de distracție doar pentru copii: „unele din jocuri s-au pierdut, de nu le mai joacă nimeni; altele iară acum au rămas de nu le mai joacă decât copiii, pe când altă-dată se juca și muieri, și oameni însurați” (Pitiș, 1888, p. 231).

Un aspect relativ mai recent al folclorului, menționează Nicolae Băieșu, îl reprezintă jocurile și dansurile. De exemplu, jocul „Cerneala”, înregistrat de folclorist în Basarabia, pare să fi apărut în mediul școlar. Totodată, unele numărători își au originea încă din epoca primitivă. Textele cu un conținut umoristico-satiric sunt în general de dată mai recentă, o parte dintre ele provenind din mediul adulților (balade, cântece lirice, snoave, anecdote, strigături de joc etc.). Interpretate de copii, unele dintre aceste opere au fost adaptate particularităților vârstei infantile.

O serie de producții poetice din repertoriul copiilor, remarcă folcloristul, se bazează pe opere de inspirație populară, semnate de autori clasici și contemporani,

precum Ion Creangă, Andrei Lupan, Liviu Deleanu, Valentin Roșca, Grigore Vieru și alții, pe care copiii le însușesc din cărți, emisiuni radiofonice și televizate. Potrivite caracteristicilor folclorului infantil, aceste texte se fixează adânc în repertoriul copiilor, fie în forma lor originală, fie ușor modificate și folclorizate.

La fel ca în folclorul adulților, creațiile populare pentru copii sunt într-un proces continuu de evoluție și transformare. Unele, arhaice, dispar treptat, altele își păstrează forma tradițională, iar o parte se adaptează, integrând elemente noi, contemporane. Deși mai puține, există și texte de concepție recentă, care reflectă realitatea de astăzi, gusturile artistice și capacitățile creative ale copiilor, filtrate prin perspectiva psihologiei lor.

În studiile sale, Nicolae Băieșu, analizează fiecare specie și subspecie a folclorului copiilor, dezvăluind diversitatea tematică și stilistică a acestora (cântece și poezii), formele de stimulare a inteligenței și creativității copiilor (ghicitori), evidențiind structurile narative și teme recurente (povești), precum și funcțiile educative, socializatoare și recreative pe care le îndeplinesc aceste creații în mediul folcloric (jocuri). Savantul subliniază că folclorul copiilor nu reprezintă doar o simplă imitație a celui destinat adulților, ci constituie un univers autonom, cu reguli și manifestări proprii, accentuând importanța jocului și a ludicului în dezvoltarea copiilor și în transmiterea tradițiilor culturale.

Studiile lui Nicolae Băieșu, asupra folclorului copiilor aduc o contribuție valoroasă la înțelegerea unui domeniu mai puțin explorat de folcloriști. Prin investigațiile sale, etnologul a demonstrat că folclorul copiilor reprezintă un element esențial al patrimoniului cultural imaterial, care merită o atenție sporită, dat fiind că acesta continuă să fie relevant și să se adapteze noilor contexte culturale. Contribuțiile sale constituie o resursă de neprețuit pentru cercetători, educatori și toți cei interesați de conservarea și promovarea tradițiilor populare în rândul generațiilor viitoare.

Referințe bibliografice:

- ALECSANDRI, Vasile. *Opere*. Volumul IV. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1959.
- ARGEȘEANU, Gabriel. „Folclorul constituie o școală de patriotism” [interviu cu prof. univ. etnomuzicolog Emilia Comișel (28 feb. 1913 – 18 apr. 2010)]. În: *Agonia.net*, 2010 [cit. 26.06.2024]. Disponibil: <https://www.agonia.net/index.php/article/13937379/>”Folclorul constituie o școală de patriotism”.
- ARMAȘU, Feodosia. *Influența operelor folclorice moldovenești asupra dezvoltării intelectuale a copiilor de șase ani*. Chișinău: Știința, 1989.
- BĂIEȘU, Nicolae. *Arici, pogonici*. Chișinău: Literatura Artistică, 1990.
- BĂIEȘU, Nicolae. *Cocoșel cu gâtul gol: din folclorul copiilor*. Chișinău: Hyperion, 1991(a).
- BĂIEȘU, Nicolae. *De-a mijatca: din folclorul copiilor*. Seria „Mărgăritare”. Chișinău: Literatura Artistică, 1982.

BĂIEȘU, Nicolae. Folcloristica în R.A.S.S. Moldovenească (anii 1930-1940). În: *Revista de lingvistică și studii literare*. 2008, nr. 3-4, pp. 48-57.

BĂIEȘU, Nicolae. *Folclorul copiilor*. Colecția „Cele mai căutate perle folclorice”. Chișinău: Arc, 2015.

BĂIEȘU, Nicolae. Folclorul copiilor. În: *Cât îi Maramureșul*. Chișinău: Știința, 1993, pp. 455-464.

BĂIEȘU, Nicolae. Folclorul copiilor. În: *Folclor din Bugeac*. Chișinău: Știința, 1982, pp. 411-428.

BĂIEȘU, Nicolae. Folclorul copiilor. În: *Folclor din câmpia Sorocii*. Chișinău: Știința, 1989, pp. 276-289.

BĂIEȘU, Nicolae. Folclorul copiilor. În: *Folclor din Maramureș*. Chișinău: Știința, 1991, pp. 132-138.

BĂIEȘU, Nicolae. Folclorul copiilor. În: *Folclor din nordul Moldovei*. Chișinău: Știința, 1983, pp. 266-274.

BĂIEȘU, Nicolae. Folclorul copiilor. În: *Folclor din părțile codrilor*. Chișinău: Știința, 1973, pp. 350-359.

BĂIEȘU, Nicolae. Folclorul copiilor. În: *Folclor din stepa Bălților*. Chișinău: Știința, 1986, pp. 242-265.

BĂIEȘU, Nicolae. Folclorul copiilor. În: *Folclor din Țara fagilor*. Chișinău: Știința, 1993, pp. 489-510.

BĂIEȘU, Nicolae. Folclorul copiilor. În: *Folclor românesc de la est de Nistru, de Bug, din nordul Caucazului (Texte inedite)*. Volumul II. Chișinău: S.n. (F.E.P. „Tipografia Centrală”), 2009, pp. 331-355.

BĂIEȘU, Nicolae. Folclorul copiilor. În: *Schițe de folclor moldovenesc*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1965, pp. 398-403.

BĂIEȘU, Nicolae. *Folclorul copiilor*. Sub redacția lui Victor Cirimpei. Chișinău: Știința, 1978.

BĂIEȘU, Nicolae. *Huța, huța cu căruța: din folclorul copiilor*. Chișinău: Literatura Artistică, 1985.

BĂIEȘU, Nicolae. *Să crești mare, pui de om: din folclorul copiilor*. Chișinău: Hyperion, 1991(b).

BĂIEȘU, Nicolae. *Vine moșul de la vie: poezii comice, Dialoguri amuzante, glume, păcăleli*. Chișinău: Hyperion, 1991(c).

BĂIEȘU, Nicolae; HROPOTINSCHI, Andrei. *Apă vie (din comoara folclorului moldovenesc)*. Chișinău: Literatura artistică, 1980.

BĂIEȘU, Nicolae; VANGHELI, Spiridon. *Ineluș-învârtecuș. [din folclorul copiilor]*. Chișinău: Lumina, 1969.

BOGDAN-HOYA, Alexandru. *Cântece de copii și jocuri*. Brașov: Editura Librăriei Ciurcu, 1905.

BOGDAN-HOYA, Alexandru. *Ritmica cântecelor de copii. Contribuiri la ritmica românească*. Extras din Analele Academiei Române, Memoriile secțiunii literare, seria a II-a, tom. XXVIII. București: Lito-Tipografia Carol Göbl, 1905-1906.

BRĂILOIU, Constantin. *Opere*. Volumul I. Ediție îngrijită de Emilia Comișel. București: Editura Muzicală, 1968.

COMIȘEL, Emilia. *Folclorul copiilor*. București: Editura Muzicală, 1982.

CONSTANTINESCU, Olimpiu O., STOIAN, Ion I. *Din datina Basarabiei: Materialul este adunat de elevii Școlii Normale de Băieți din Chișinău*. Chișinău: MOIS, Imprimeria Chișinău, 1936.

CREANGĂ, Ion. *Opere*. Volumul I-II. Ediție îngrijită, note și variante, glosar și bibliografie de Iorgu Iordan și Elisabeta Brâncuș. București: Minerva, 1970.

Creația populară: (curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria și Bucovina). Chișinău: Știința, 1991.

CRISTESCU, Constanța. Importanța folclorului copiilor. În: *Ghidul iubitorilor de folclor*. Suceava: Lidana, 2014, nr. 4, pp. 5-9.

CRISTESCU, Constanța. Importanța studierii folclorului în învățământul teologic universitar. În: *Ghidul iubitorilor de folclor*. Suceava: Lidana, 2017, nr. 7, pp.14-27.

DATCU, Iordan. *Dicționarul etnologilor români*. Volumul 1. București: Editura Saeculum I.O., 1998.

EMINESCU, Mihai. *Literatura populară*. Colecția „Meșterul Manole”. Prefață și bibliografie de Ion Rotaru. București: Minerva, 1985.

EMINESCU, Mihai. *Literatura populară*. Comentată de Dumitru Murărașu. Ediția a II-a. Craiova: Scrisul românesc „Craiova”, 1930.

EMINESCU, Mihai. *Literatura populară*. Ediție critică de Dumitru Murărașu. București: Minerva, 1977.

EMINESCU, Mihai. *Poezie populară*. Antologie, prefață și comentarii de Leonid Curuci. Ediția a II-a, revăzută și completată. Chișinău: Literatura Artistică, 1989.

EVSEEV, Ivan. *Jocurile tradiționale de copii. Rădăcini mitico-ritualice*. Timișoara: Editura Excelsior, 1994.

GHILAȘ, Victor. Creația artistică a copiilor în „Descrierea Moldovei” de Dimitrie Cantemir. În: *Artă și Educație artistică*. 2006, nr. 2-3, pp. 43-53.

GHILAȘ, Victor. Folclorul copiilor. În: *Arta muzicală din Republica Moldova*. Chișinău: Grafema Libris, 2009, pp. 99-120.

HASDEU, Bogdan Petriceicu. *Scrieri*. Volumul 18. *Folclor literar (1). Folclor tradițional în versuri*. Ediție critică de I. Opreșan. Chișinău: Știința, 2020.

HASDEU, Bogdan Petriceicu. *Studii de folclor*. Cluj-Napoca: Dacia, 1979.

HUIZINGA, Johan. *Homo ludens. Încercare de determinare a elementului ludic al culturii*. București: Editura Humanitas, 2002.

IONESCU, Nelu. *Luci, soare, luci. Din folclorul copiilor*, București: Editura Muzicală, 1981.

JUNGHIETU, Efim. *Hai să cimilim: Culegere de ghicitori*. Chișinău: Lumina, 1972.

LAMBRIOR, Alexandru. Obiceiuri și credințe la români [Jocurile copiilor]. În: *Convorbiri literare*. 1875, anul IX, pp. 5-9.

MALSKI, Boris. *Olăneștii. Monografie sociologică a unui sat de pe Nistru*. În 2 volume. Ținutul Nistru, Tipografia de pe lângă Prefectura jud. Cetatea Albă, 1939.

MARIAN, Simion Florea. *Insectele în limba, credințele și obiceiurile românilor. Studiu folkloristic*. București: Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1903.

MARIAN, Simion Florea. *Nascerea la români. Studiu etnografic*. București: Lito-Tipografia Carol Göbl, 1892.

MEDAN, Virgil. *Folclorul copiilor [Le folklore des enfants]*. Cluj-Napoca: Întreprinderea Poligrafică Cluj, 1980.

MIHALACHE, Vasile. *Ghicitori*. Chișinău: Lumina, 1966.

MUȘLEA, Ion; BÎRLEA, Ovidiu. *Tipologia folclorului din răspunsurile la Chestionarele B. P. Hasdeu*. Cu un cuvânt înainte de Ion Taloș. București: Editura Academiei Române, 2010.

NEAGU, Gheorghe I. *Cîntece și jocuri de copii*. București: Minerva, 1982.

PAMFILE, Tudor. *Jocuri de copii*. [Memoriul III]. Urmare la memoriile publicate în Analele Academiei Române. Tom. XXVIII și XXIX. Memoriile secțiunii literare. Colecția „Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii VI”. București: Tipografia „Progresul” – Ploești, 1909.

PAMFILE, Tudor. *Jocuri de copii*. Adunate din satul Țepu (jud. Tecuciu). Memoriul I. Extras din Analele Academiei Române, Memoriile secțiunii literare, seria a II-a, tom. XXVIII. București: Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1906.

PAMFILE, Tudor. *Jocuri de copii*. Memoriul II. Extras din Analele Academiei Române, Memoriile secțiunii literare, seria a II-a, tom. XXVIII. București: Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1907.

PETRICEICU-HASDEU, Bogdan. *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și populare a românilor*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Grigore Brâncuș. București: Minerva, București, I, 1972; II, 1974; III, 1977.

PITIȘ, George I. Jocuri de petrecere. În: *Revista nouă* (București). 1888, anul I, nr. 6, pp. 231-236.

PLANJANIN-SIMIĆ, Kristina. *Tipologia folclorului românesc al copiilor din Banatul Sârbesc. Numărătorile*. Novi Saci: Fondacija Akademika Bogumila Hrabaka, 2016.

RĂCHIȘAN, Delia-Anamaria. *Formule magice și antropologia vârstelor. Magia cuvântului în Maramureș*. București: Editura Academiei Române, 2013.

SMOCHINĂ, Nichita. Jocuri de copii la românii de peste Nistru. În: *Moldova Nouă*, 1939, an. V, nr. 5, pp. 42-97.

STAMATI, Teodor. *Pepelea seau Trădiciuni năciunare românești*. Partea I, Iași: Tipografia Buciumului Român, 1851.

ȘTEFĂNUCĂ, Petre. *Cercetări folclorice pe valea Nistrului de Jos*. Extras din Anuarul Arhivei de Folclor a Academiei Române, tom. IV. București: Imprimeria Națională, 1937.

ȘTIUCĂ, Narcisa. Relații între repertoriul folcloric al copiilor și cel al adulților. În: *Studii și comunicări*. Tom VII. Serie nouă. Sibiu: Ed. Academiei Române, 1993, pp. 61-85.

TAMAZLĂCARU, Andrei. *Tăpușele, tăpușele*. Chișinău: Literatura artistică, 1986.

TEODORESCU, Gheorghe Dem. *Poesii populare române*. București: Tipografia Modernă Gregorie Luis, 1885.

TOCILESCU, Grigore G. *Materialuri folcloristice culese și publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor și Învățământului Public*. Volumul I. *Poesia poporană*. Partea I-II. București: Tipografia „Corpului Didactic C. Ispășescu & G. Brătănescu, 1900.

TOCILESCU, Grigore G. *Materialuri folcloristice culese și publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor și Învățământului Public*. Volumul II. *Din literatura poporană a aromânilor. Colecțiune formată și orânduită de Pericle Papahagi*. București: Tipografia „Corpului Didactic C. Ispășescu & G. Brătănescu, 1900.

TOCILESCU, Grigore; ȚAPU, Christea. *Materialuri folcloristice*. Volumul III. Ediție critică și studiu introductiv de Iordan Datcu. București: Minerva, 1981.

VANGHELI, Spiridon. *Auraș, păcuraș [din folclorul copiilor]*. Chișinău: Cartea moldovenească, 1964.

VANGHELI, Spiridon. *La noi la grădiniță*. Chișinău: Lumina, 1968.

БЭЕШУ, Николае. *Воспитательное значение детского фольклора*. Кишинев: Штиинца, 1980.

Notă: Articol elaborat în cadrul subprogramului de cercetare 010301 „Perspective interdisciplinare asupra fenomenelor de confluență și de confruntare în domeniile lingvistic, literar și folcloric în spațiul basarabean ca limes civilizațional și frontieră geopolitică”, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM.

Primit: 12.11.2024

Acceptat: 20.12.2024